

Sverige under andra världskriget

Innehåll: [1939](#), [1940](#), [1941](#), [1942](#), [1943](#), [1944](#), [1945](#), [Neutralitetspolitiken](#), [Kommentarer](#). [Hem](#)

Händelser i sammandrag

1939

23/8

Tysk-sovjetisk ickeangreppspakt, [Molotov-Ribbentroppakten](#) ([1](#)). I ett hemligt tillägsprotokoll sägs att Finland, Estland och Lettland "vid territoriella och politiska förändringar tillhörde Sovjet". (Litauen skulle tillhöra Tyskland och Polen skulle delas mellan Sovjet och Tyskland).

1/9

Tyskland går till anfall mot Polen.

3/9

Storbritannien och Frankrike förklarar krig mot Tyskland. Andra världskriget börjar. Ett "skenkrig" råder - inga strider på västfronten förrän våren 1940.

Svenska regeringen utfärdar en neutralitetsförklaring. Förstärkt försvarsberedskap beordras - den s.k. beredskapstiden började. Statsministern Per Albin Hansson meddelar i ett berömt radiotal på sin trygga skånska dialekt att "Sveriges beredskap är god". Efteråt har man frågat sig om han avsåg den militära beredskapen eller livsmedelsförsörjningen. Om han avsåg det förstnämnda var det knappast en riktig beskrivning. Efter 1930-talets nedrustning var Sveriges försvar vid denna tidpunkt i stort behov av förbättringar och inte minst modernisering.

hösten

Sovjet tilltvingar sig militärbaser i Baltikum och ställer krav på framflyttning av gränsen mot Finland vid det Karelska näset samt en bas vid Hangö i Finska viken (Finland skulle som kompensation få områden i Karelen). Den finländske socialdemokratiske ledaren frågar i ett brev till svenske statsministern Per Albin Hansson om Sverige kunde ge Finland effektiv militär hjälp. Hansson svarade den 27 oktober att Finland inte skulle räkna med någon effektiv hjälp ([2](#)).

[Sidans topp](#)

30/11

Efter att Finland tillbakavisat kraven anfölls landet av Sovjetunionen. Bomber fälldes över Helsingfors. *Vinterkriget* börjar. Den ryska krigsmakten gick till anfall med mångdubbelt större resurser men offensiven bromsas upp på Karelska näset utmed den s.k. Mannerheimlinjen uppkallad efter den finske överbefälhavaren marskalk Gustaf Mannerheim.

Sverige förklarar sig inte som neutralt men vill heller inte gå in i kriget på Finlands sida så som många "aktivister" propagerade för. När utrikesministern Rickard Sandler förespråkade svensk-finländskt samarbete om Ålands försvar fick han ej stöd för detta i regeringen ([3](#)). Detta fick som följd en regeringskris och bildandet av en samlingsregering där representanter för de fyra största partierna ingick. Kommunisterna hölls utanför. Ny utrikesminister blev Christian Günther. Samma dag som samlingsregeringen bildades höll P.A.Hansson ett radiotal där han starkt betonade

nödvändigheten av att undvika utmanande meningsyttringar([4](#)). Den dubbeltydiga parollen som det gällde att alla skulle följa blev: "En svensk tiger" ! Till överbefälhavare (ÖB) utsågs Olof Thörnell.

Sveriges inställning till kriget blev alltså att hålla sig utanför men att hjälpa till med krigsmateriel, flygplan och ammunition([5](#)). Regeringen tillät också att frivilliga deltog i kriget. Omkring 12000 anmälde sig och 8500 i den s.k. frivilligkåren hann resa dit och delta i striderna([6](#)). Slagordet i Sverige blev "Finlands sak är vår". En insamling för Finlands sak gav 145 miljoner kronor. Finlandshjälpen var dock otillräcklig och många menade att mer skulle ha gjorts([7](#)).

[Sidans topp](#)

1940

Jan-feb

Det ur finsk synvinkel mest beklagliga var att Sverige, för att inte riskera att självt dras in i kriget, vägrade genomfart från Norge via Sverige till Finland av en undsättningskår bestående av brittiska och franska trupper.

Västmakternas avsikt med detta var dock inte bara att hjälpa Finland utan också att få kontroll över eller kanske till och med förstöra de svenska järnmalmsfälten i Norrbotten. Dessa stod för hälften av den tyska krigsindustrins behov([8](#)). Dessutom hade västmakterna den baktanken att genom att öppna en front i norra Skandinavien skulle tyska trupper kunna bindas där och förhindra en tysk offensiv på västfronten. Sverige kom i ett svårt läge. Om man svarade ja var neutraliteten bruten och ett anfall från Tyskland kunde väntas. Svarade man nej kunde Sverige lätt hamna på Tysklands sida i kriget. Det blev därför viktigt för Sverige att det finsk-ryska kriget kunde avslutas.

Till omvärldens häpnad höll Finland ut i fyra månader mot den väldiga övermakten. Efter att Sovjet hade satt in en miljon man och 45 divisioner i kriget blev dock läget allt mer kritiskt. I februari 1940 begärde Finland upprepade gånger svensk militär hjälp som varje gång avslogs med hänsyn till Sveriges egen säkerhet. Den svenska regeringen försökte nu förmå Finland att sluta fred innan det kunde bli aktuellt med den brittisk-franska hjälpen som hotade att dra in Sverige i kriget.

Det svenska kommunistpartiet tog ställning för Sovjetunionen. Ju längre kriget pågick i Finland desto mer piskades stämningarna upp mot kommunisterna i Sverige. Interneringsläger för kända kommunister inrättades. Sammanlagt 750 personer internerades mellan dec.1939 och oktober 1943 då lägren upphörde. Det fördes diskussioner mellan socialdemokraterna och de borgerliga om att förbjuda kommunisterna och högerextrema rörelser men då man ej kunde komma överens om vilka grupper till höger som skulle förbjudas avslutades diskussionerna och något partiförbud blev det aldrig.

Den 3 mars sprängdes tidningen Norrskensflammans tryckeri i luften och hela fastigheten fattade eld varvid fem människor omkom. Det visade sig senare vara ett planlagt attentat. De skyldiga kom från den svenska armén och den svenska polisen. De var personer från extremhögern eller nazister. Det var det värsta terrordådet i Sverige under kriget.

[Sidans topp](#)

mars - vinterkrigets slut

Den 2 mars begärde västmakterna att få skicka trupper som måste passera Norge och Sverige. Svenska regeringen (och kungen) avböjde de allierades hjälp men skulle inte sätta sig emot med våld. Nu blev det en kapplöpning med tiden. De svenska ansträngningarna att förmå Finland till en svår fred intensifierades. Finlands läge i kriget blev allt mer kritiskt och när den finske statsministern Ryti kommer till Stockholm säger han sig förstå den svenska politiken

och tror inte längre på västmakternas löften om hjälp. Han åker därefter till Moskva för fredsförhandlingar. Där konfronteras han med mycket hårda fredsvillkor. Efter en sista desperat vädjan från finskt håll om svensk hjälp som återigen avvisas tvingas Finland den 12 mars skriva under de hårda fredsvillkoren. Finland måste avträda östra delen av landskapet *Karelen* med Karelska näset inklusive den viktiga staden Viborg och öar i Finska viken. I mellersta Finland blev *Sallaområdet* sovjetiskt och i norr måste Finland avträda sin del av *Fiskarhalvön* vid Ishavet (däremot inte Petsamo som Sovjet utrymde). Sovjet fick också rätt att arrendera *Hangö* på 30 år. Omkring 430 000 karelare tvingades på flykt västerut. Bitterheten och besvikelsen över den uteblivna svenska hjälpen var stor. Men Finland fanns ändå kvar som självständigt land !

Se karta över [Moskvafreden 1940](#) och läs mer om [Vinterkriget](#) med detaljerad karta (NE).

[Sidans topp](#)

9 april

För de allierade var det fortfarande viktigt att stoppa den svenska malmexporten. Den 8 april började engelsmännen att lägga ut minor längs den norska kusten för att på så sätt tvinga ut fartygen med malm på internationellt vatten. Tyskarna hade redan planerat en operation och den 9 april anföll tyskarna Danmark och Norge. Tyskland krävde av Sverige att behålla neutraliteten, att inte mobilisera och att Tyskland skulle få rätt att använda det svenska telefonnätet till Norge. Svaret blev att Sverige skulle hålla fast vid sin neutralitet men förbehöll sig rätten att vidta alla nödvändiga åtgärder för att försvara denna neutralitet ([9](#)).

Beredskapen skärptes förstas men det svenska försvaret var mycket dåligt förberett då det tyska anfallet kom. Sveriges gränser var i stort sett lika oförsvarade som Danmarks. Tyska flygplan kränkte svenskt luftrum men flera av dem blev också nedskjutna varvid tyska piloter dog.

Danmark ockuperades på några timmar och hela operationen var över på något dygn. I Norge intogs Oslo snabbt och där tillsatte tyskarna den beryktade Vidkun Quisling som "ministerpresident". Det norska motståndet varade dock längre, uppemot en månad. Störst blev striderna i Narvik varifrån den svenska järnmalmen skeppades ut under vintermånaderna, då Luleå hamn var frusen . Både tyskar och engelsmän landsatte trupper där och hårda strider pågick i ca en månad. När de engelska trupperna blev tvungna att lämna landet måste dock norrmännen kapitulera.

Mer om **Danmark** och **Norge** under andra världskriget - se NE.

Sverige var nu i ett prekärt läge. Handelsvägarna västerut var helt avskurna. Den enda hamnen Sverige kunde använda för kontakterna och handeln västerut var den ovan nämnda i Petsamo vid Ishavet. Samtidigt väntade nya tyska krav. Medan striderna i Norge pågick avvisade dock den svenska regeringen krav på att få transportera trupper och krigsmaterial från Tyskland via Sverige till Norge. Endast humanitära transporter tilläts genom Sverige. När det norska motståndet hade upphört och inga strider alltså längre förekom återkom tyskarna med bestämda krav att få transportera soldater på permission genom Sverige. Eftersom kriget nu var slut i Norge fanns, menade regeringen, inte längre samma starka anledningar att avvisa de tyska kraven och efter stor vanda gick regeringen med på den s.k. permittenttrafiken som varade från 1940-43. Den norska exilregeringen i London protesterade naturligtvis högljutt mot det svenska beslutet.

[Sidans topp](#)

1941

Midsommarkrisen

I juni 1941 bryts Molotov-Ribbentroppakten genom att Tyskland går till anfall mot Sovjetunionen. En väldig tysk offensiv, Operation Barbarossa inleds. Samtidigt gör Finland, i ett försök till revansch, gemensam sak med tyskarna

för att försöka återta de till Sovjetunionen förlorade områdena. I en dagorder den 10 juli ställer den finske överbefälhavaren marskalk Mannerheim som mål att också erövra Fjärrkarelen. Det finns i Finland en stark revanschistisk opinion. Bland nationalistiskt sinnad ungdom finns drömmen om Storfinland ([10](#)).

Nu kommer ett nytt tyskt krav på Sverige: att få transportera en fullt utrustad division på 18 000 soldater på svenska järnvägar från Norge till Finland. Den svenska regeringen står här inför sitt svåraste beslut under kriget. Att säga nej till kravet innebär en mycket stor krigsrisk. Ett beviljande av kravet innebär ett mycket klart neutralitetsbrott och kan dessutom komma att upplevas som moraliskt betänkligt genom att man då avstår från att kämpa för demokrati och frihet. Det kan också mycket väl leda till förnyade krav och så småningom en fullständig inordning i det nazistiska herraväldet.

Efter långa diskussioner i regeringen och i partigrupperna beslutas till sist att säga ja till de tyska kraven. Den s.k. Engelbrechtsdivisionen får passera genom Sverige. Vid det här tillfället kan kungen ha spelat en viktig roll på så sätt att han till Per Albin Hansson sade något om att "om det blir ett nej vill inte jag vara med längre". Exakt vad han menade är inte klarlagt men inför den socialdemokratiska partigruppen lade Per Albin fram det som att kungen hade framställt ett abdikationshot. Eftersom en abdikation skulle ha riskerat en splittring i samlingsregeringen och hela den svenska nationen, kan kungens uttalande ha påverkat utgången av denna kris som fått benämningen midsommarkrisen.

Eftergifterna mot de tyska kraven var vid denna tid stora. Sverige accepterade också transport av sårade tyska soldater tillbaka till Norge. Det fanns också svenskar som stred på Hitlers sida. Uppskattningarna om antalet varierar (200-500 man).

Eftergifterna väckte kritik från flera håll. Mer om detta i den avslutande diskussionen nedan. Det fanns dock också prominenta anhängare till Hitler, mest känd kanske Sven Hedin. Tidningen Aftonbladet hälsade det tyska anfallet på Sovjetunionen med glädje och hoppades att det skulle befria de av Moskva terroriserade länderna i Östeuropa (Aftonbladet 22 juni 1941; källa Herman Lindqvist *Historien om Sverige/Drömmar och verklighet* sid 512.)

[Sidans topp](#)

juli

Regeringen gick alltså med på kravet men med tillägget att detta var en engångsföreteelse. Och det blev det också. Redan i juli samma år kom ett nytt krav på transport av trupper genom Sverige men regeringen sade nu nej. Tyskarna blev irriterade men något anfall på Sverige blev det inte. Kanske därför att de istället fick passera med krigsfartyg genom svenska vatten.

Man kan ändå observera en viss omsvängning i regeringens politik redan vid denna tid. De största eftergifterna mot tyska krav är nu gjorda och långsamt, i takt med att Sveriges försvar börjar stärkas säger man allt oftare nej till tyskarna krav.

Överbefälhavaren Olof Thörnell hade under sommaren 1943 föreslagit att svenska "frivilligförband" (egentligen ordinarie trupper) skulle gå in i kriget på tysk-finsk sida. Av detta blev dock inget. Istället ökade konflikten mellan Sverige och Tyskland. Under hösten 1941 och vintern 1942 gick rykten om tyska förberedelser för ett anfall på Sverige.

[Sidans topp](#)

1942

förstärkta beredskapen som tvingade tyskarna att inse att större truppinsatser var nödvändiga men ej gick att uppbringa då alla tillgängliga resurser behövdes i det ryska fälttåget. Det kan också ha bidragit att isförhållandena denna vinter var särskilt svåra. Möjligen drog även kungen ett strå till stacken genom att på eget initiativ skicka ett meddelande till Hitler om att "Sverige kommer att med vapenmakt försvara sig mot alla inkräktare - även mot ett engelskt angrepp". Hitler svarade att han inte skulle göra något som bröt Sveriges neutralitet. Februarikrisen var över.

Vändpunkten i kriget

Definitiv vändpunkt i kriget kom under hösten 1942 genom slaget vid El Alamein i oktober och framför allt efter den tyska kapitulationen den 31 januari efter slaget vid Stalingrad.

[Sidans topp](#)

1943

Tysk anfallsplan

I takt med att den tyska krigslyckan vände så ändrades den svenska politiken. Detta ledde också till en allt allvarigare konflikt med Tyskland. I början av 1943 gjordes en anfallsplan mot Sverige upp. Sommaren -43 skulle anfallet komma. Den svenska beredskapen höjdes åter. 300000 var inkallade. Vid midsommartid skickade den svenska försvarsledningen ut en varning: "Giv akt! Var beredd! Ett tyskt anfall kan vara nära förestående". Den svenska försvarsförmågan var nu avsevärt mycket bättre.

Något anfall blev det inte heller denna gång. De tyska trupperna behövdes på annat håll. Sverige intog därefter en allt mer avvisande hållning mot tyska krav. Sommaren - 43 sades permittentavtalet upp.

[Sidans topp](#)

1944

I april var Sverige en sista gång hotat. Långskjutande V1 och V2 raketer skulle, från Norge, riktas in mot Stockholm. Även denna gång hade Sverige tur. De tyska trupperna behövdes återigen på annat håll. Landstigningen i Normandie den 6 juni blev början till det tyska sammanbrottet.

Under 1944 skar Sverige ner järnmalmsexporten till Tyskland och hösten-44 upphörde allt tyskt-svenskt handelsutbyte.

I Sverige utbildades nu danska och norska polistrupper.

Finland kunde i september sluta vapenstillestånd med Sovjetunionen. Finland tvingades tillbaka till gränserna efter 1940 års fred men måste nu dessutom avträda Petsamoområdet. Istället för Hangö fick Sovjetunionen nu arrendera Porkkalaområdet väster om Helsingfors på femtio år. Finland förband sig också att betala ett krigsskadestånd på 300 miljoner dollar. Ett villkor för vapenstilleståndet - som hade karaktären av preliminärt fredsslut - var att Finland lovade att driva ut de tyska trupperna i norra Finland vilket ledde till hårda strider där. Lappland föröddes av tyskarna.

När tyskarna drevs ut ur Finland in i Norge fortsatte härjningarna där. Den norska civilbefolkningen i Finnmark fylke tvångsevakuerades söderut. I oktober tågade sovjetiska trupper in i nordligaste Norge och besatte Kirkenes. När de sovjetiska trupperna fortsatte västerut anslöt sig en norsk militärstyrka från Storbritannien. I november kom en första avdelning av norska polistrupper som utbildats i Sverige till Nordnorge.

[Sidans topp](#)

1945

På våren 1945 var Sverige berett att ingripa militärt i Norge och Danmark om detta skulle behövas. Så blev dock ej fallet. Danmark och Norge befriades ändå. Sverige hade lyckats stå utanför hela andra världskriget.

I Finland var inte *Lapplandskriget* helt avslutat förrän den 27 april 1945. I Norge kapitulerade hela den tyska armén på 400000 man den 7 maj 1945. Två dagar tidigare hade den tyska kapituleringen trätt i kraft i Danmark.

[Karta](#) som visar de nordiska ländernas gränser efter andra världskriget (Lars Samuelssons hemsida). Alternativ karta över [Norden år 2000](#) (WHKMLA).

[Sidans topp](#)

Diskussion om neutralitetspolitiken

Vid krigsutbrottet förklarade sig Sverige neutralt. Neutraliteten sattes under kriget på svåra prov och vid flera tillfällen avvek Sverige från en strikt neutralitetslinje. Under tiden 1941-42 gjordes stora eftergifter mot tyska krav. Under 1942-43 svängde inställningen. Sverige sade då i större utsträckning nej till tyska krav och förde en politik som var mer till förmån för de allierade. De sista krigsåren intog Sverige en allt tydligare ställning för de allierade. Vi lyckades dock genom hela kriget undvika att bli indragna i kriget.

Vad betyder egentligen ordet neutralitet ? Se också uppslagsbokens definition (NE) !

Länge har den dominerande uppfattningen bland historiker varit att den svenska neutralitetspolitiken var allmänt omfattad och förankrad i den allmänna opinionen och att de eftergifter som gjordes var helt nödvändiga om Sverige skulle kunna fortsätta att stå utanför kriget. På senare tid har dock neutralitetspolitiken blivit föremål för en upplammande diskussion och kritik.

En omdiskuterad fråga är i hur stor utsträckning som eftergifterna under åren 1940-43 motiverades av en fruktan för ett tyskt angrepp *eller* var ett uttryck för en önskan hos grupper i det svenska samhället att närma sig Tyskland. Denna önskan kunde i sin tur vara ett uttryck för en allmänt protysk inställning och/eller härledas ur ett försök att ställa sig väl med detta land för den händelse det skulle segra i kriget. En tyskvänlig opinion var förhållandevis stark bland officerare som, utan att för den skull sympatisera med nazismen, ändå ville ge Tyskland sitt stöd i kampen mot kommunismen ([11](#)).

Hur som helst anser en del kritiker att de svenska eftergifterna var onödigt stora medan andra håller fast vid att eftergifterna var nödvändiga om Sverige skulle kunna hålla sig utanför kriget. Det tycks stå ganska klart att det grundläggande målet för den svenska neutralitetspolitiken, att stå utanför kriget, hade ett stort stöd i den svenska opinionen. Detta är heller inte så konstigt, härvidlag var nog situationen likartad i jämförbara länder i Sveriges närhet - Danmark, Norge, Finland, Holland, Belgien, - de försökte alla genom neutralitetsförklaringar stå utanför kriget och folket ville säkerligen ingenting hellre än att slippa kriget. Men av dessa länder var det endast Sverige som lyckades med att dras in i kriget. Hur kunde det komma sig ? Berodde det på anpasslighet och feghet (eller t.o.m. nazistiska sympatier !?) Eller finns det andra förklaringar ? Kan det speciella strategiska läget ha hjälpt Sverige ? Hur i så fall ? Hade vi ovanligt kloka och skickliga politiska ledare ? Eller hade vi helt enkelt tur ?

Vad går då kritiken av den svenska politiken under andra världskriget närmare sett ut på ?

- För det första menar man att det är fel att kalla denna politik för *neutralitet* eftersom den innebar så många och

stora eftergifter. Att den svenska "neutraliteten" inte upprätthölls strikt är inte omtvistat. Neutralitetsbrotten var som sagt stora och det erkänner de flesta, inklusive samlingsregeringen som fattade besluten därom. Att man ändå från officiellt håll benämnt den svenska politiken som neutral beror på att man ändå hela tiden hade *målet* att Sverige skulle vara neutralt trots att man ibland tvingades till *neutralitetsbrott* ([12](#)). Frågan är då vad kritikerna vill använda för ord istället? Är "lydstat" till Tyskland en adekvat benämning ([13](#))?

- Eftergifterna var onödigt stora. Exempelvis vid midsommarkrisen 1941 då regeringen efter svår vanda gav tillåtelse för en fullt utrustad tysk division på 18 000 man att passera genom Sverige sägs det att detta gjordes för att rädda landet från att dras in i världskriget. Risken för krig var dock vid detta tillfälle överdriven menar alltså kritikerna. Att regeringen gick med på detta ses enligt kritikerna som ett utslag av feighet och önskan att stå på den segrande tyska sidan vid ett krigsslut.
- Även om ett avböjande av de tyska kraven hade lett till krig skulle det varit bättre för det svenska folket att stå emot. Eftergifterna hade en så demoraliserande effekt på det svenska folket att ett motstånd hade varit att föredra även om det ledde till ockupation! Eftergifterna innebar också att oppositionen i Sverige mot den för Tyskland välvilliga politiken trycktes ned och kritiska röster tystades av statsmakterna i så hög grad att man kan tala om en stor demokratisk förlust ([14](#)). Statsmakterna gjorde också allt för att tona ner omfattningen av transiteringarna. Följden blev menar man att svenska folket ej var medvetet om innebörden. Skulle man vetat mer hade uppslutningen kring regeringens politik minskat är ett annat inslag i kritiken.

Även om neutralitetspolitiken som sagt hade ett brett stöd hos befolkningen så var kritiken mot eftergifterna redan medan de pågick stark. Mest kända av kritikerna var Torgny Segerstedt som skrev i Göteborgs Handels och Sjöfartstidning, Karl Gerhard med kupletten "*Den ökända hästen i Troja*" (förbjöds av polisen) och Vilhelm Moberg som, när det såg som mörkast ut för Sverige 1941, uppmanade till strid mot nazismen genom den historiska romanen *Rid i natt* (undgick att bli censurerad). Andra kritiska röster var Eyvind Johnsson och Ture Nerman i tidskriften *Trots allt*.

På senare år har t.ex. Maria Pia Boethius livligt kritiserat den svenska politiken under kriget. Hon skriver t.ex i sin bok "Heder och samvete":

Detta är det allra svåraste för mig som efterkrigsfödd att förstå: Vi bidrog aktivt till en krigsansträngning vars yttersta mål var vår egen undergång som fri och demokratisk nation. Hellre än att stå upp för demokrati och frihet - eller ens neutralitet - beredde vi oss under några år på ett liv som lydstat åt en av de ohyggligaste regimer som någonsin hemsökt världen ([15](#)).

Hur stark var då nazismen i Sverige? Det fanns naturligtvis också här en svensk nazism. På 1930-talet bröt sig Sveriges nationella ungdomsförbund ur allmänna valmansförbundet (högerens riksorganisation) och antog ett nytt namn, Sveriges nationella förbund. Det utvecklades före och efter andra världskriget alltmer i nazistisk riktning men dess betydelse minskade snabbt ([16](#)).

[Sidans topp](#)

Kommentarer

1) Molotov och Ribbentrop var sovjetisk respektive tysk utrikesminister. [Tillbaka](#)

- 2) Källa: M.P.Boethius: "Heder och samvete" sid. 36. Förf. skriver också att Per Albin Hansson tillade att han själv skulle ha önskat göra mer... "men jag har att göra med ett fredsegoistiskt folk". [Tillbaka](#)
- 3) I juni 1939 hade Sverige dragit sig ur den s.k. Stockholmsplanen, en överenskommelse med Finland om att de båda länderna vid ett krigshot gemensamt skulle besätta Åland. [Tillbaka](#)
- 4) Källa: M.P.Boethius a.a. sid 29. [Tillbaka](#)
- 5) Sverige gjorde i stort sett slut på sitt ammunitionslager. Det fick för övrigt den följden att Sverige stod ganska oförberett militärt när Tyskland 1940 angrep Norge och Danmark och risken för en tysk invasion även av Sverige inte kunde uteslutas. [Tillbaka](#)
- 6) 33 svenska frivilliga stupade i striderna. [Tillbaka](#)
- 7) Under kriget evakuerades också ca 63 000 finska krigsbarn från bombhotade samhällen till säkerheten i Sverige. [Tillbaka](#)
- 8) Källa: Herman Lindqvist. "Historien om Sverige. Drömmar och verklighet" sid. 433. [Tillbaka](#)
- 9) Regeringen samt kungen och kronprinsen Gustav Adolf sammanträdde. Kronprinsen ville ha en omedelbar mobilisering och att man skulle svara snävt på kraven. Han ansåg det viktigare för folket att rädda sin själ än att bevara freden. Kungen ville dämpa tonen i regeringens svar. Resultatet blev en kompromiss. (Källa: H.Lindqvist: "Drömmar och verklighet" sid. 447). [Tillbaka](#)
- 10) Finland kom på så sätt också i krig med Storbritannien och övriga allierade även om inga direkta krigshandlingar ägde rum med dessa länder. Hitler försökte förmå finnarna att hjälpa Tyskland att angripa Leningrad men Mannerheim som hade stor kunskap och respekt för Ryssland förhindrade detta genom att hålla tillbaka den finska armén. Karelen - vilket för honom dock innefattade också Fjärrkarelen (Östkarelen) på den tidigare sovjetiska sidan - var nog för honom. Även i detta finska "försättningskrig" deltog frivilliga från Sverige (ca 800 man). Karta över [Karelens historia](#). (NE) [Tillbaka](#)
- 11) Den kanske mest framstående representanten för en sådan protysk inställning var överbefälhavaren (1939-44) Olof Thörnell. Även kungen, Gustav V, var nu liksom under första världskriget allmänt tyskvänlig. [Tillbaka](#)
- 12) Se uppslagsbokens (NE) definition av begreppet neutralitet. [Tillbaka](#)
- 13) Att kalla Sverige för en tysk lydstat eller något liknande menar nog ändå de flesta historiker och andra bedömare är att gå för långt. Sverige stod trots allt vid många tillfällen emot tyska krav så pass så att den tyska irritationen var mycket stor (t.ex. vid förnyade tyska krav på genomfart av ytterligare trupper efter Engelbrechtsdivisionen). Sverige sköt för övrigt också ned tyska flygplan över svenskt territorium etc. (se kronologin nedan). Det är dock ingen tvekan om att de svenska eftergifterna för tyska krav, fram till dess att kriget vände, kan betecknas som mycket stora. Till eftergifterna kan också räknas att Sverige tillät tyska krigs- och trupptransportfartyg passera över svenskt territorialvatten (under falska handels- och nödflagg). [Tillbaka](#)
- 14) Tidningar som publicerade uppgifter om den tyska våldspolitiken beslagtogs och transporter förhindrades. En censurlag stiftades som gav möjlighet till förhandsgranskning och utgivningsförbud för tidningar. Teaterpjäser av Karl Gerhard förbjöds etc. [Tillbaka](#)
- 15) "Heder och samvete" sid 32. M.P. Boethius hör till dem som menar att eftergifterna var onödigt stora. Hon skriver t.ex. "Jag tror fortfarande att det för Sveriges del hade räckt med att bevilja järnmalmsexporten till Tyskland för att slippa krig." (Heder och samvete sid. 227). [Tillbaka](#)
- 16) Efter brytningen mellan högern och Sveriges nationella ungdomsförbund bildades ett nytt ungdomsförbund, Nysvenskarna, som senare antog namnet högerns ungdomsförbund. Från 1969 heter det Moderata ungdomsförbundet. Det fanns också flera mindre nazistiska grupperingar. Mest känd var Nysvenska rörelsen.

Även på vänsterkanten utvecklades ett nazistiskt parti. 1929 spittrades kommunistpartiet. En icke Moskvatrogen fraktion, ledd av Karl Kilbom, uteslöts ur Komintern och bildade ett eget kommunistiskt parti som 1934 tog sig namnet Sveriges socialistiska parti eller Socialistiska partiet. Kilbom själv uteslöts 1937 och ledningen övertogs av Nils Flyg. Under dennes ledning utvecklades partiet alltmer i nazistisk riktning och var från 1941 öppet nazistiskt. I valet 1940 förlorade det dock alla de sex mandat de hade i riksdagen. [Tillbaka](#)